

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sankce OSN: historie a současné uplatňování

..

Nikola Velkoborská

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Sankce OSN: historie a současné uplatňování

..

Nikola Velkoborská

Vedoucí práce: doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů Fakulta filozofická

Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

Děkuji doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D za podnětné rady, odbornou pomoc a čas, který mi věnovala při psaní bakalářské práce.

Úvod.....	6
1. Sankce nástrojem OSN.....	8
2. Klasifikace sankcí.....	9
2.1. Chytré sankce.....	10
2.2. Ozbrojené sankce.....	11
2.3. Ekonomické sankce.....	11
2.4. Diplomatické sankce.....	13
2.5. Zbrojní embargo.....	13
2.6. Zákaz cestování.....	14
3. Vývoj sankcí.....	16
4. Efektivita sankcí.....	21
5. Příklady států a zhodnocení efektivity sankčních režimů na ně uvalených.....	23
5.1. Rhodesie.....	23
5.2. Jihoafrická republika.....	25
5.3. Jugoslávie.....	26
5.4. Libye.....	28
5.5. KLR.....	30
5.6. Irák.....	32
5.7. Irán.....	34
Závěr.....	36
Seznam použité literatury a pramenů.....	38
Resumé.....	40

Úvod

Organizace spojených národů vznikla krátce po ukončení druhé světové války. Jedná se o mezinárodní organizaci, jejímž stěžejním úkolem je udržení míru v mezinárodním systému a snaha předejít ozbrojeným konfliktům. Jedním z prostředků, pomocí kterých Organizace spojených národů udržuje mír, je uvalování sankcí. Právě sankce jsou tématem této práce.

Sankce může využívat celá řada subjektů, dělí se na národní a mezinárodní.¹ Hlavním rozdílem mezi národním a mezinárodním chápáním sankcí je skutečnost, že sankce mezinárodního charakteru nemusí nezbytně prosazovat právní normy, zatímco v národní sféře funguje udělování sankcí jako posilování právního státu. Mezi ty, co udělují sankce v mezinárodním měřítku, patří státy, skupiny států, mezinárodní organizace a nestátní aktéři.² Co se týče západních demokracií, bývají sankce uvalovány zákonodárnými sbory, zpravidla bývá návrhatelem sankcí vláda a parlament je projednává. Tyto sankce, stejně jako sankce uvalené mezinárodními organizacemi, nebo skupinou států, například vymezují hranice přípustného chování a v případě porušování právních předpisů mají trestat daného porušovatele, případně odradit potencionálního budoucího porušovatele.

Sankce mohou být jak vojenského, tak nevojenského charakteru, zejména co se týče sankcí, které mají omezit schopnost nějakého subjektu zapojit svou vlastní vojenskou sílu. Dále mohou být sankce uvalovány v ekonomickém, hospodářském, či sportovním nebo kulturním sektoru.

V případě, že sankce uděluje samotný stát, jedná se o takzvané unilaterální sankce. Příkladem unilaterální sankce je situace, kdy byly uvaleny sankce na Kubu ze strany Spojených států amerických během Kubánské krize. Multilaterální sankce jsou potom ty, které jsou udělené skupinou států, nebo nějakou mezinárodní organizací, příkladem multilaterální sankce jsou sankce uvalené Evropskou unií na bývalou Jugoslávii.³

¹ Kromě států a mezinárodních organizací mohou sankce uvalovat také regionální organizace. Mimo to jsou sankce využívány všude kolem nás, sankce na nás může uvalit například banka za nesplácení dluhu apod.

² Farrall, 2007: 3–5

³ Tamtéž: 3–5

Cílem této práce je analyzovat efektivnost uvalených multilaterálních sankcí v systému OSN. Práce je rozdělena do tří částí. V první části jsou popsány jednotlivé typy sankcí a následně jejich detailní popis. V druhé části se práce věnuje konkrétním příkladům sankcí, které byly uvaleny v období od začátku vzniku Organizace spojených národů, tedy od roku 1945 až do konce roku 2015. Protože těchto sankcí OSN bylo uvaleno velké množství, vybrala jsem pro popis a následnou analýzu účinnosti dva příklady sankcí uvalených v období studené války, několik příkladů sankcí uvalených během tzv. dekády sankcí, tedy příklady sankcí uvalených v 90. letech minulého století a několik příkladů sankcí uvalených ve 21. století. Třetí část práce obsahuje analýzu uvedených sankcí OSN a následné zjištění, ve kterých případech došlo k největšímu dopadu těchto sankcí na ekonomickou sféru sankciovaných států a zda byly tyto sankce efektivní.

Nejvíce se v práci budu zabývat obdobím po skončení studené války, z toho důvodu, že v době studené války byly sankce uvaleny pouze dvakrát a to v případě Jižní Rhodesie v letech 1966-1979 a v případě Jižní Afriky v letech 1977-1994. Před studenou válkou bylo využito minimum sankčních režimů a hlavně byly velmi často neúspěšné. Po ukončení studené války uvalování sankcí narůstalo a na konci 20. století byly sankce uvaleny ve více než dvaceti případech.

V práci jsou použity jak knižní, tak internetové zdroje. Nechybí zde ani informace z článků Charty OSN, nebo programových dokumentů OSN, kde jsou sankce zmíněny.

1. Sankce nástrojem OSN

Základním dokumentem Organizace spojených národů je Charta OSN. Pojem sankce není v Chartě ani v jiné mezinárodní smlouvě přímo uveden, je zde ovšem zmínka o donucovacích opatřeních nezahrnujících použití ozbrojené síly (kapitola VII, článek 41). I přes to se sankce stále častěji využívají a postupně se dostávají na úroveň mezinárodního práva. Klíčovým orgánem, co se týče uvalování sankcí, je Rada bezpečnosti, která využívá sankce jako nástroj pro vynucování správného chování, tam, kde byl ohrožen mír a selhalo diplomatické úsilí. Rada bezpečnosti činí rozhodnutí, zda došlo k situaci, kdy mají být sankce uvaleny, a jaký druh bude použit. Rada zároveň vybírá, zda použije donucovacími opatřeními bez použití síly (podle článku 41 Charty), nebo donucovací opatřeními s použitím síly (podle článku 42 Charty). Kromě toho, využívá také tzv. prozatímní opatření (podle článku 40 Charty), která by měla zabránit zhoršení situace. Sankce jsou jednou z forem donucovacího opatření bez použití síly a při jejich uvalování se využívá článek 41 Charty OSN.⁴

Rozhodnutí aplikovaná prostřednictvím článku 41 Charty OSN mají dvě podoby, buď nejsou pro dané státy právně závazná, ale fungují pouze jako doporučení, nebo se podle něj dané státy řídit musejí, což vychází ze článku 25 Charty⁵. Na rozdíl od donucovacích opatření uvedených v paktu Společnosti národů konkrétně v článku 16, není v Chartě OSN přesně vymezená situace, za které mohou být tato opatření využita, což umožňuje to, aby fungovala také pouze jako preventivní⁶. Dalším rozdílem mezi Chartou OSN a paktem Společnosti národů je, že v paktu Společnosti národů byly striktně určeny druhy těchto opatření, tj. ekonomická a komplexně demokratická. Během procesu uvalování sankcí je třeba určit několik základních kritérií, což je: cílový objekt, dimenze sankcí, dopady sankcí a zvolené sankční prostředky.⁷

⁴ Tesař 2003: 13

⁵ Zda jde o právně závazné rozhodnutí, nebo pouze o doporučení, musí vyplynout z kontextu rezoluce Rady bezpečnosti.

⁶ V paktu Společnosti národů, konkrétně v článku 16, bylo konkrétně určeno, že sankce jsou uvalovány pouze v případě vypuknutí války.

⁷ Bílková 2003: 14; Security Council Report 2013: 1–2

2. Klasifikace sankcí

Sankce se dělí například podle cílového objektu, kdy záleží na tom, zda jsou uvaleny proti státům, povstaleckým hnutím, nebo třeba konkrétním osobám, což mohou být například členové teroristických skupin apod. Dále se dělí podle rozsahu a to na omezené, které se soustředí na jednu konkrétní oblast (např. zákaz vycestovat do zámoří) a na komplexní, které zasahují sankciovaný objekt ve více oblastech (např. zbrojní embargo, doprovázené ekonomickými sankcemi). Další klasifikace se určuje podle toho, jestli sankce zasahují celé obyvatelstvo sankciovaného státu bez rozdílu, což jsou necílené sankce, nebo pak ty, které jsou uvaleny přímo na určité osoby, nebo skupiny osob v sankciovaném státě, což jsou cílené (chytré) sankce. Chytré sankce byly zavedeny z toho důvodu, že mnoho států a humanitárních organizací vyjádřilo nesouhlas s nepříznivým dopadem sankcí na civilní obyvatelstvo, zejména pak na starší osoby, osoby se zdravotním postižením, nebo matky s dětmi. Obavy se týkají také negativního dopadu v oblasti ekonomického, sociálního, nebo politického odvětví sankciovaného státu. Sankce mohou mít vliv také na hospodářství sousedních zemí, nebo zemí, se kterými měl daný stát nějaké hospodářské, nebo obchodní vztahy. Sankční systém se stále častěji setkává s kritikou. Negativní dopady sankcí je možné snížit buď začleněním humanitárních výjimek do rezolucí Rady bezpečnosti, nebo zlepšit jejich cílení. Proto tedy existují chytré sankce, které jsou cíleny přímo na členy vlády daného státu, spíše než na obyvatelstvo jako celek.

Nejčastěji se sankce dělí na sankce ekonomické, diplomatické, dopravní, komunikační, vojenské, sportovní, kulturní a jiné sankce⁸. Ekonomické sankce jsou rozděleny ještě na obchodní, což mohou být různá embarga, nebo bojkoty a na finanční, což znamená třeba zákaz finančních transakcí se sankciovaným státem. Pokud jsou uvaleny diplomatické sankce, jsou například zrušeny diplomatické vztahy s daným státem a podobně. Při dopravních sankcích dochází k omezení většinou letecké, nebo lodní dopravy a při komunikačních sankcích zase k omezení jakékoliv mediální komunikace, nebo i poštovní činnosti. Vojenské sankce se samozřejmě

⁸ Jinými sankcemi jsou myšleny například sankce v týkající se rozvojové pomoci, nebo vědecko-technické spolupráce. Bílková 2003: 13

týkají zejména zbrojního kapitálu daného státu, tudíž dochází například ke zbrojím embargům. Při sportovních, nebo kulturních sankcích pak dochází například k zákazu účinkování sportovců či umělců ze sankciovaného státu na akcích v zahraničí.⁹

2.1. Chytré sankce

Jak už bylo uvedeno výše, chytré sankce jsou cílené a navržené tak, aby eliminovaly vedlejší škody, což znamená, že by měly donutit režimy, na které jsou uvaleny, k lepšímu chování, aniž by byli zasaženi jejich obyvatelé. Některé sankční systémy nebyly příliš úspěšné. Jedním z důvodů bylo právě to, že sankce byly špatně nastavené a nedotýkaly se tak režimů, na které byly uvalené, jako samotných obyvatel. Například v případě chytrých sankcí, které se týkají dovozu a vývozu, by neměl být pozastaven běžný komerční obchod. Chytré sankce by tedy měly být konkrétního rázu a to např.: zastavení zámořských finančních aktivit, zvláštní obchodní embarga na vývoz zbraní, nebo luxusního zboží, zákaz cestování, politické sankce určené ke stigmatizaci cílového režimu, zákaz pro členy režimu a jejich rodiny vycestovat do zámoří a získat vízum, nebo příležitost vzdělávat se.

Další variantou chytré sankce může být pozastavení příspěvků národních vlád, které vkládají do mezinárodních organizací, jako je OSN, Světová banka, nebo Mezinárodní měnový fond, nebo omezení přístupu k zámořským finančním trhům.

Chytré sankce mohou napomáhat tomu, aby byl sankční systém hodnocen pozitivně a to právě z toho důvodu, že minimalizují vliv sankčního systému na obyčejné obyvatelstvo. Kromě snižování negativního dopadu na humanitární infrastrukturu v dané zemi, by chytré sankce měly zabraňovat také poškozování vzdělávacího a zdravotnického systému.¹⁰

⁹ Bílková 2003: 13

¹⁰ Price, Zacher 2004: 117–119

2.2. Ozbrojené sankce

Na ozbrojené sankce, nebo také kolektivní sankce, se stejně jako v případě kolektivní bezpečnosti nevztahuje zákaz využití síly ani zákaz hrozby silou. Kolektivní sankce mají na rozdíl od kolektivní obrany útočný charakter. Využívání ozbrojených sankcí se u OSN objevilo jen velmi zřídka a to konkrétně ve dvou případech. V roce 1950 byly ozbrojené sankce uplatněny v případě Severní Koreje a v roce 1991 byly tyto sankce uvaleny na Irák, z důvodu napadení a následného obsazení Kuvajtu.

Ozbrojené sankce nemají v Chartě OSN přímo určená pravidla, proto proběhly v obou výše uvedených případech pod vedením amerických vojenských jednotek. K uplatnění těchto donucovacích akcí může dojít také ve spolupráci s oblastními orgány, nebo na základě nějakých oblastních dohod, které samozřejmě musí být v souladu s Chartou OSN. Takové akce smějí být provedeny pouze se souhlasem Rady bezpečnosti.¹¹

2.3. Ekonomické sankce

Nejrozsáhlejšími a téměř nejčastěji užívanými sankcemi jsou sankce ekonomické, které zasahují finanční a obchodní stránky sankciovaného státu. Do skupiny ekonomických sankcí patří embargo, které zahrnuje zákaz vývozu do sankciovaného státu, bojkot zahrnující zákaz dovozu ze sankciovaného státu a dále třeba zvýšení cel, nebo odmítnutí dovozní a vývozní licence.¹²

„Opatření finanční povahy bývají obvykle ukládána společně s obchodními sankcemi. Jsou sice méně viditelná, ale lépe vynutitelná, kontrolovatelná a mohou být i velmi účinná. Zatímco zboží proudí mezi státy prostřednictvím nespočetného množství větších i menších firem a jednotlivců, finanční toky se soustředí v rukou několika velkých bankovních domů nebo finančních společností. To umožňuje

¹¹ Koštoval (1995)

¹² Druláková, Trávníčková, Zemanová (2009): 69–72

*efektivnější kontrolu a představuje velké zábrany pro obcházení zákazu.*¹³ Mezi finanční sankce patří také zmrazení aktiv sankciovaného státu s tím, že tato aktiva budou zmrazeny i příslušníkům sankciovaného státu, kteří žijí mimo hranice své země. Po skončení studené války docházelo k zintenzivnění ukládání ekonomických sankcí z důvodu narůstajícího vlivu politických a ekonomických skupin, nevládních a mezinárodních organizací.¹⁴

Od roku 1914 se náklady sankciovaných zemí zvýšily více než třicetkrát. Právě ekonomické sankce se často stávají terčem výzkumu a následné kritiky, protože kromě samotných viníků, kteří ohrožují mezinárodní mír a bezpečnost, zasahují hlavně civilní obyvatelstvo.¹⁵ Účinnost a efektivnost sankcí se určuje podle toho, zda bylo dosaženo jejich cíle a jestli dostatečně zasáhly ekonomickou stránku sankciovaného státu. Úspěšnost sankcí posuzuje nejprve politická věda a poté věda ekonomická, která posuzuje míru působnosti sankcí na trh služeb, zboží a kapitálu v sankciovaném státě.

Efektivita ekonomických sankcí závisí na rozsahu jejich zaměření, čím univerzálnější sankce jsou, tím větší oblast zboží v sankciovaném státě pokryjí a tím více utrpí ekonomika daného státu. Logicky by tedy mělo platit, že čím obecněji zaměřené ekonomické sankce jsou, tím jsou efektivnější. To ale není zdaleka pravda, použitelnost ekonomických sankcí v mezinárodním systému je omezená a to hlavně z toho důvodu, že sankciovaný stát si může najít jiný zdroj zisků, díky kterým nedojde k tak obrovskému ekonomickému propadu daného státu. Úspěšnější bývají sankce uvalované v demokratických státech a ve státech se slabší a méně stabilnější ekonomikou. V poslední době se nejčastěji uvalují cílené ekonomické sankce, v podobě embarg a bojkotů využitých vůči potřebám politických elit.¹⁶

¹³ Druláková, Trávníčková, Zemanová (2009): 69

¹⁴ Tamtéž: 69–70

¹⁵ Nedostatek potravin, léků a zboží potřebného k běžnému životu.

¹⁶ Tamtéž:

2.4. Diplomatické sankce

Jedná se o sankční režim, při kterém jsou přerušeny veškeré diplomatické vztahy se sankciovaným státem. Diplomatické sankce mohou být využity také jako chytré sankce, v takovém případě je omezení diplomatických vztahů omezeno na určité osoby, nebo skupiny osob atd. Diplomatické sankce jsou často kritizovány. Příznivci diplomacie totiž tvrdí, že je důležité, aby byly se sankciovanými státy, které se nějak provinily, udržovány diplomatické vztahy, aby nedocházelo ke zhoršování situace. Na druhou stranu se najdou i tací, kteří s diplomatickými sankcemi souhlasí, protože udržování diplomatických vztahů s například agresivním státem, připomíná politiku appeasementu.¹⁷

S diplomatickými sankcemi by se každopádně mělo zacházet opatrně, nejen že s uvalením diplomatických sankcí ztrácí ten, kdo sankce uvaluje (stát, nebo právě OSN) spojení se sankciovaným státem, kdy přichází o informace o tom, co se v daném státě děje a v případě zhoršení situace buď nemusí zasáhnout vůbec, nebo pozdě, ale také mohou ohrozit jiný sankční režim, který byl na danou zemi uvalen (nejčastěji se tak děje v případě ekonomických sankcí). Velmi důležitým krokem před uložením diplomatických sankcí, je důkladné zmapování situace, zda se vůbec vyplatí na daný stát tyto sankce uvalit a zda by mohly přinést nějaký pozitivní výsledek.¹⁸

2.5. Zbrojní embargo

Zbrojní embargo pro sankciovaný stát znamená zákaz obchodování se zbraněmi. Nejčastěji je uvalováno na země, které jeví známky agresivity, nebo jsou jim sankce zpřísnovány v případě, že sankciovaný stát i přes sankční režim nezměnil a ba naopak i zhoršil své chování vůči mezinárodnímu společenství. Zbrojní embargo může být uvaleno i proti státu, který poskytuje a dováží zbraně do státu, na který už je toto embargo uvaleno.¹⁹

¹⁷ Také známá jako politika ústupků.

¹⁸ Maller (2010): 61–66

¹⁹ Fruchart (2007): 1–10

Zbrojní embarga nebývají příliš efektivním druhem sankčních režimů. Mnohdy mají státy, na které bylo toto embargo uvaleno přístup k vlastním zásobám zbraní. Výjimkou jsou třeba cílená zbrojní embarga, tedy omezení manipulace konkrétně s ručními a lehkými zbraněmi pro daného jednotlivce. V tomto případě mnohdy dochází alespoň ke krátkodobému zlepšení chování.²⁰

Návrh na uvalení zbrojního embarga podává vždy jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti (P5).²¹ Před tím, než je zbrojní embargo uvaleno, musí být zjištěna spolehlivost tohoto embarga, která se určuje podle dvou pozorovatelných faktorů. Jedním z nich je, zda některá ze zemí P5 nedodává do daného státu zbraně a s tím souvisí i druhý faktor, kdy může tato země vznést námitku proti uvalení zbrojního embarga v takovém státu. Pokud se prokáže alespoň jeden z těchto faktorů, je zbrojní embargo považováno za nespolehlivé.²²

2.6. Zákaz cestování

Zákaz cestování je sankční opatření, které zakazuje členským státům OSN vstup, nebo průjezd přes sankciovaný stát. Zákaz cestování bývá velmi často uvalován také prostřednictvím chytrých sankcí, kdy mají zákaz vycestovat ze země většinou členové vlád sankciovaných států a jejich rodiny. V souladu s uvalením těchto cestovních sankcí na jednotlivce, mají členské státy povinnost nevpustit tyto osoby do své země a neposkytnout, nebo zrušit jejich vízum.²³

Existují ale výjimky, které mohou být uděleny Radou bezpečnosti. O žádost o výjimku týkající se zákazu vycestovat může požádat buď stát určení, nebo stát tranzitu²⁴. Tato žádost by měla obsahovat: 1. jméno, státní příslušnost a číslo pasu osoby, nebo více osob, které chtějí vycestovat

2. účel cesty, kopie dokladů, které poskytují údaje připojené k žádosti

3. navrhované datum a čas odjezdu a následného návratu zpět do země, ze které bylo cestování zahájeno

²⁰ Fruchart (2007): 1–10

²¹ USA, Čína, Rusko, Francie a Velká Británie.

²² Tamtéž:

²³ Security Council (2015)

²⁴ Tranzit= přejezd přes území jiného státu.

4. přesný popis trasy této cesty, včetně místa odjezdu, příjezdu a zastávek na trase

5. podrobnosti o způsobu přepravy a v případě letecké a lodní dopravy dodání čísla daného letu, nebo plavby a jména/označení těchto prostředků

6. udání důvodu, proč by měla být tato výjimka udělena

V případě, že je tato výjimka udělena, jsou informováni nejrůznější orgány OSN, které se postarají o to, aby byly podmínky této cesty dodrženy. Po ukončení této cesty, musí vláda sankciovaného státu podat do pěti pracovních dnů prohlášení o tom, že cesta proběhla bez nejmenších komplikací a že daný občan je zpět ve své zemi.²⁵

²⁵ Security Council (nedatováno)

3. Vývoj sankcí

Jak už bylo uvedeno výše, sankční opatření se využívala už za existence Společnosti národů, ovšem ne tak často a nebyla tak účinná.²⁶ Podmínkou vyhlášení sankcí bylo totiž jen vyvolání nezákonné války, neměly tedy jako dnes funkci preventivního, nebo odstrašujícího opatření.²⁷ „*Současný univerzální systém vznikl po druhé světové válce a spočívá na Chartě OSN, především její kapitole VII, která pojednává o „akcích při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“.* Sankce OSN tvoří součást systému kolektivní bezpečnosti, proto také na rozdíl od donucovacích opatření využívaných v rovině individuální nebo regionální nevyžadují předchozí protiprávní jednání cílového subjektu, ale pouze stav „ohrožení míru, porušení míru nebo útočného činu“ ve smyslu článku 39 Charty.“²⁸ Důvěra v sankční režim byla tedy obnovena po druhé světové válce.²⁹ Se vznikem Organizace spojených národů, se sankce staly součástí Charty OSN a nově také už nebyly používány jen jako jakýsi trest v případě agrese, ale také jako prostředek využívaný i v případě jakéhokoliv ohrožení míru.³⁰

V období studené války byly sankce uvaleny pouze ve dvou případech. Jednalo se o případ Rhodesie (1966-1979), kde byly sankce uvaleny z důvodu nástupu bělošské rasistické vlády a o případ Jižní Afriky (1977-1994), která byla sankciovaná z důvodu vlády apartheidu. Tak malý počet uvalených sankcí byl z toho důvodu, že během studené války se členské státy často neshodly na jednotném řešení. Po skončení studené války došlo k zefektivnění činnosti Rady bezpečnosti OSN. Sankce, jako nástroj Rady bezpečnosti se začaly využívat intenzivněji a spolu s nimi i ozbrojené vojenské operace. V posledních letech byly sankce uvaleny v Afghánistánu, Korejské lidově demokratické republice, Eritrei, Haiti, Íránu, Iráku, Libérii, Libyi, Rwandě, Sierra Leone, Somálsku, bývalé Jugoslávii, ale také byly použity v případě angolské strany UNITA³¹.

²⁶ Vyhlášené článkem 16 paktu Společnosti národů.

²⁷ Tesař 2003: 11

²⁸ Bílková 2003: 13

²⁹ Zejména z důvodu kontroly nad Japonskem a Německem a jejich úspěšné blokády po jejich porážce ve 2. světové válce.

³⁰ Podle článku 39 Charty.

³¹ UNITA je Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly. Původně se jednalo o politickou stranu, která byla založená proto, aby osvobodila Angolu od koloniální nadvlády Portugalska.

Míra selhání se během let stále zvyšovala, příčinou toho bylo zřízení globální ekonomiky. Hlavním důvodem pro tak velký neúspěch sankčního systému byla kritéria účinnosti, která byla poněkud náročná. V té době kritici totiž často zapomínali na fakt, že sankce nemají pouze funkci jak zajistit v dané zemi poslušnost, ale že jejich funkce mohou být i víceúčelové, například mají fungovat jako preventivní, nebo odstrašující prostředky. Tyto sankce se často dotýkaly běžných občanů a na daný režim jako takový pozbývaly účinku. Z toho důvodu byly zavedené takzvané chytré sankce, které se zaměřují přímo na dané režimy, nikoliv na národy. Mnohdy jsou ale i při uplatňování chytrých sankcí přímo zasaženi občané, jak tomu bylo například v případě Iráku. Jedním ze základních předpokladů zasažení sankcí občanů je to, že občané následně vytvoří tlak na vládu, která musí danou situaci v zemi změnit. Horší je to ale v autoritářských režimech, kdy zasažení občanů nějakými sankcemi vládu nezajímá a její chování to nikterak neovlivní, v takovémto případě jsou sankce neefektivní. K. R. Nossal³² vytvořil studii, která se týká efektivnosti sankcí a na rozdíl od Mezinárodního institutu ekonomie zohledňuje více kritérií. Podle této studie, která se zabývá nejen sankcemi OSN, existuje z více než stovky případů, pouze 14 případů sankcí, které byly kompletně úspěšné. V 86 procentech případů, ve kterých byly sankce efektivní, fungoval pluralitní volební systém. V autoritářských režimech byly sankce v 98 procentech neúspěšné.³³

Co se týče autoritářských režimů, mohou mít sankce negativní účinky a to v tom smyslu, že z nich mohou profitovat vládnoucí vrstvy a zbylá část obyvatelstva je značně znevýhodněna. Například v případě Iráku mezi rokem 1990 až 1995, kdy došlo z důvodu ekonomického embarga k obrovskému zvýšení cen základních komodit. Pro nejchudší obyvatelstvo znamenala tato situace obrovská muka, lidé si tak nemohli koupit ani základní potraviny. Střední třída, která byla za normálních okolností finančně nezávislá a fungovala, jako hlavní nástroj demokratizace se náhle ocitla na finančním dně. Nejlépe na tom byli členové režimu a jejich příznivci, kteří profitovali zejména z kontroly černého trhu. OSN se samozřejmě snažila pomoci

³² Kim Richard Nossal je profesorem politických věd v Torontu se zaměřením na kanadskou zahraniční a obrannou politiku, australskou zahraniční a obrannou politiku, kanadsko-americké vztahy a mezinárodní stabilizační mise.

³³ Price, Zacher 2004: 109–112

obyvatelům, kteří byli nejvíce zasaženi, prostřednictvím programu „Ropa za jídlo“ se snažili těmto obyvatelům poskytnout alespoň základní potraviny a zdravotnický materiál. Tento program však zvyšoval závislost obyvatel na státu a ještě více tak podporoval režim, který zde byl nastolen. Což se obecně stávalo u většiny sankcí, že spíše podporovaly, než zadržovaly režimy, proti kterým byly uloženy. Vezmeme-li příklad ekonomických sankcí, ve většině případů bývá následná špatná finanční situace v zemi dávana za vinnu právě sankčnímu systému, nikoliv samotnému režimu, který v zemi vládne a který je tak pravým viníkem.³⁴

Moderní sankce jsou na rozdíl od sankcí z minulosti více kontrolované a často mění svůj charakter v průběhu své platnosti, příkladem toho je třeba nástup ozbrojené síly z důvodu nesplnění podmínek sankčního systému apod. *„V průběhu devadesátých let se přístup změnil a o důsledcích sankcí se začalo seriózně diskutovat. Zvláštní roli v tomto procesu sehrála série konferencí zaměřených na cílené sankce, které se uskutečnily koncem devadesátých let z iniciativy Švýcarska a Německa (Interlaken I – březen 1998, Interlaken II – březen 1999, Ženeva – červen 1999, Bonn – listopad 1999, Berlín – prosinec 2000), a na ni navazují tzv. stockholmský proces, do něhož se zapojilo na sto dvacet odborníků a jehož výsledkem se stala zvláštní zpráva o implementaci cílených sankcí, dokončená na počátku roku 2003.15)“.*³⁵

Sankce mohou negativně ovlivnit obyvatelstvo sankciovaného státu, nebo tzv. třetí státy. Jak už bylo zmíněno výše, třetí státy jsou státy, které například sousedí, nebo udržují nějaké obchodní, či hospodářské vztahy se sankciovaným státem. Podle článku 50 Charty OSN mají tyto třetí státy právo na konzultaci svých problémů, způsobených právě uvalením sankcí na stát, se kterým udržovaly obchodní nebo hospodářské vztahy, ovšem jedná se pouze o konzultaci s Radou bezpečnosti, nikde se nehovoří o samotné náhradě škody. To se snažila vyřešit Venezuela, která navrhla zakomponovat do článku 50 charty právo na pomoc namísto práva na konzultaci, ostatní státy a tím ale nesouhlasily. Rada bezpečnosti má dvě možnosti jak tento problém vyřešit, buď může postiženému státu vypomocet finančně, ze zdrojů OSN,

³⁴ Price, Zacher 2004: 109–112

³⁵ Bílková 2003: 15

nebo postižený stát vyjme z povinné účasti na sankcích a to podle článku 48 Charty OSN.³⁶ Co se týče negativního dopadu na civilní obyvatelstvo, došlo postupem času v sankčním systému k vývoji, kromě cílených, neboli chytrých sankcí, je možné využít také tzv. humanitární výjimky, což znamená, že například ekonomické sankce se nebudou vztahovat na základní potřeby, jako je jídlo, léky, apod.

Nejčastějším prostředkem sankčního systému po roce 1990 bylo zbrojní embargo. „*Celkový počet rezolucí, vyhlášujících zbrojní embargo po roce 1990, činí třináct, z toho je ve dvou případech opakováním (Libérie, Jugoslávie) a v jednom případě vyhláší rezoluce embargo současně proti dvěma státům – Etiopii a Eritreji. Dvěma výjimkami, kdy zbrojní embargo nebylo uplatněno, byl případ Rudých Khmerů v Kambodži a případ Súdánu, proti němuž byly zavedeny jen symbolické (diplomatické a dopravní) sankce*“.³⁷ Zbrojní embargo samo o sobě bývá málo účinné, jsou i případy, kdy se v zemi, na kterou bylo uvaleno zbrojní embargo, situace stále zhoršovala (např. Rwanda). Před rokem 1990 bylo zbrojní embargo použito například v letech 1935-1936, kdy mělo za úkol potlačit agresi ze strany Itálie vůči Etiopii. Hlavním problémem, který neúspěch zbrojních embarg doprovázel, býval nepoměr výzbroje, kdy stát, nebo organizace, která vykonávala toto sankční opatření, měla znatelně menší zbrojní kapitál, než sankciovaný stát.³⁸

V 90. letech byly uvalovány zejména cílené sankce, většinou z důvodu vnitrostátních konfliktů.

Somálsko	1992 – dodnes
Libérie	1992 – 2001
Jugoslávie	1993 – 1996
Angola	1993 – 2002
Rwanda	1994 – 2008
Sierra Leone	1997 – 2010
Kosovo	1998 – 2001

³⁶ Tento článek 50 byl uplatněn například během studené války v případě Rhodesie, nebo po roce 1989 ze strany států zasažených sankcemi proti Iráku. Bartošová 2003: 15

³⁷ Tesář 2003: 13

³⁸ Tamtéž

Je zajímavé, že se jedná spíše o sankce uvalené z důvodů vnitrostátních konfliktů, zejména kvůli skutečnosti, že úkolem Rady bezpečnosti je udržování mezinárodního míru. Ovšem je to jednoduché, v současném světě jsou provázány zejména ekonomiky některých států, proto může vnitrostátní konflikt značně ovlivňovat mezinárodní dění.³⁹

³⁹ Security Council Report 2013: 3

4. Efektivita sankcí

Během určování efektivity sankcí je důležité si nejprve určit kritéria, pomocí kterých se určuje, zda je sankce účinná, nebo nikoliv. Základní jednotkou analýzy sankcí je epizoda. Sankční epizoda je období začínající přijetím rezoluce a následným uvalením sankce, končící přijetím nové rezoluce, která uvalené sankce nějakým způsobem pozměňuje, tzn., že je přidáno, nebo naopak odebráno nějaké opatření, nebo že se změní zacílení či účel sankcí.

Rozdělení sankčních režimů do těchto epizod nám umožňuje přihlížet významným změnám, ke kterým v jednotlivých sankčních režimech došlo a umožňuje nám posoudit dopady různých druhů sankcí v průběhu času. Při posuzování dopadů jednotlivých sankcí se nelze soustředit pouze na to, zda cíle změnilo své chování, ale také na to, zda byly donuceny, omezeny, nebo signalizovány. Většina sankčních epizod obsahovala několik těchto účelů současně.

Účinnost sankcí uvalených Radou bezpečnosti OSN je funkcí dvou proměnných. U těchto sankcí posuzujeme výsledek v oblasti změny politiky sankciovaného státu a podíl sankcí OSN na tomto výsledku. Každá oblast posuzování má 5 bodů. Sankční režim ohodnocený bodem jedna je nejméně efektivní a sankční režim ohodnocený bodem 5 je naopak efektivní nejvíce.

- V oblasti donucení (coerce) se jedná o následující body:

1. Nedostatečná změna v chování, sankciovaný objekt ignoruje rezoluce Rady bezpečnosti OSN
2. Souhlas k procesu a účast na jednáních, která by mohla vyústit v urovnání, nebo vyřešení sporu, ale následné oddalování a neustálé změny podmínek diskuze.
3. Přizpůsobení se, nebo významné ústupky za účelem vyřešení sporu.
4. Splnění většiny cílů Rady bezpečnosti OSN, nebo alespoň přiblížení se ke splnění podmínek stanovených v původní rezoluci Rady bezpečnosti OSN.
5. Splnění všech hlavních cílů původní rezoluce Rady bezpečnosti OSN

- V oblasti omezující (constrain) se jedná o následující body:

1. U cíle se nevyskytla žádná zratelná omezení.
2. Sankce jsou do značné míry faktor zvyšující výši nákladů v sankciovaném státě.

3. V sankciovaném státě došlo k mírnému nárůstu nákladů, tzn. odklon obchodu přes třetí země.

4. Zvýšení nákladů sankciovaného státu a známka toho, že daný stát může být vystaven finančním, materiálním a logistickým problémům.

5. Výrazné zvýšení nákladů a jasné stanovisko, že daný stát postihly finanční, materiální a logistické problémy.

- V oblasti signalizace (signal) se jedná o následující body:

1. Předpisy, týkající se sankci nejsou nijak stanovené, stát nemá žádné následky, sankční proces nebyl ze strany sankciovaného státu uznán.

2. Předpisy jsou špatně stanovené (např. je jich mnoho, nebo jsou nepřehledné). Stát nemá znatelné následky, ale známky následků se zde objevují.

3. Předpisy jsou stanovené a následky sankčního režimu vůči danému státu se téměř rovnají stanoveným cílům podle rezoluce Rady bezpečnosti

4. Předpisy jsou stanovené a daný stát je sankčním režimem značně poznamenán.

5. Předpisy jsou jasně stanovené a cíl je plně poznamenán v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti, až izolovaný.

Podíl sankcí OSN na výše zmíněných fázích účinnosti se určuje následovně (0 znamená nejmenší podíl, 5 znamená největší podíl):

0 (negativní): režim je posílený a i přes sankční režim se zvyšuje jeho aktivita v oblasti, na kterou byly uvaleny sankce

1 (none): sankce nemá žádný poznatelný účinek

2 (minor): na výslednou situaci v státě měly vliv spíše jiné faktory než samotné sankce

3 (mírný): na výslednou situaci v daném státě měly vliv sankce společně s jinými faktory

4 (major): ve státě se objevují změny zapříčiněné sankčním režimem, které ovšem nejsou natolik dostatečné, aby mohlo dojít k potvrzení cíle, uvedeného v rezoluci Rady bezpečnosti OSN

5 (významné): sankční režim je jednoznačně příčinou změny chování, která je naprosto v souladu s cíli uvedenými v rezoluci Rady bezpečnosti OSN⁴⁰

⁴⁰ Biersteker, Hudáková (2015): 2–22

5. Příklady států a zhodnocení efektivity sankčních režimů na ně uvalených

5.1. Rhodesie

Prvním příkladem sankcí uvalených v období studené války jsou sankce uvalené v Jižní Rhodesii, neboli v dnešním Zimbabwe, z důvodu rasistické vlády bílé menšiny. Jedná se o vůbec první sankce uvalené od založení OSN. Politici byli tehdy k efektivnosti sankcí skeptičtí, například britská předsedkyně vlády Margaret Thatcherová se k tomu vyjádřila tak, že si nevzpomíná na situaci, kdy byly nějaké sankce natolik efektivní, aby změnilly dění uvnitř státu. Reagan zase řekl, že sankce nejsou zrovna nejlepší způsob, jak přivést svobodu a demokracii do Jižní Afriky. Merle Lipton⁴¹ má k případu sankcí v Jižní Rhodesii také negativní názor a to takový, že nevěří tomu, že by právě sankce napomohly k vypořádání se se situací v této zemi. Podle Merle Lipton způsobila hospodářský pokles v Rhodesii ropná krize, nikoliv sankce.⁴²

Sankce na Jižní Rhodesii nebyly uvaleny okamžitě, Rada bezpečnosti ve skutečnosti potřebovala dva a půl roku na to, dohodnout se s Rhodesií na komplexních sankcích. Sankce tak pokrývaly 60% vývozu a 15% dovozu. Rhodéská vláda si ale našla jiné alternativy jak obchodovat s jinými zeměmi a těmi byla například spolupráce v oblasti zásobování s Jihoafrickou republikou a s Portugalskem, nebo dopravní spojení se Zambií, což pro Rhodesii znamenalo cenné devizové příjmy. I přes to, že na Rhodesii byly uvaleny ekonomické sankce, vzrostlo v roce 1969 například HDP na osobu o 21%.⁴³

Když Rhodesie vyhlásila jednostrannou nezávislost, měl její průmysl přebytečnou kapacitu téměř o 25%, částečně kvůli očekávání velkých zisků, které měly být využívány ze strany federace mezi Rhodesií, Zambií a Malawi. Poté co se federace v roce 1963 zhroutila, byl všechn tento průmysl soustředěn pouze na Jižní Rhodesii, což zapříčinilo tento velký ekonomický růst. Sankce byly porušovány i

⁴¹ Jedná se o autorku, která se zabývá problematikou apartheidu.

⁴² Hermele, Odén (1988): 16–21

⁴³ Tamtéž

jinak než jen obchodováním s Jihoafrickou republikou, nebo Portugalskem do nelegálních obchodů se postupem času zapojila i celá řada podnikatelů, firem a vlád.⁴⁴

V letech 1966 a 1970 vzrostl vývoz o 45%, především z důvodu zásobování velkých západních trhů. Velkou položku pro rhodeskou ekonomiku znamenal také vývoz chromu do Spojených států amerických. Chrom byl strategickou surovinou pro americký vojenský průmysl. Vývoz chromu do USA trval až do roku 1976. Celkový zahraniční kapitál v Rhodesii mezi lety 1965 a 1975 vzrostl na dvojnásobek. To ovšem neřešilo problém černošské většiny v zemi. I přes zvyšující se státní příjmy nemohlo najít práci více než 340 tisíc černošských obyvatel. Stále se rozrůstající venkovské obyvatelstvo bylo vyháněno do jakýchsi osad, které byly nazývány „chráněné vesnice“. V polovině sedmdesátých let bylo postaveno více než 200 takových vesnic, kde bydlelo více než půl milionu lidí. Zatímco si země v makroekonomickém pohledu vedla dobře, nikdo už si nevíšimal dopadu na sociální sféru a s tím spojenou rasovou diferenciaci.⁴⁵

V průběhu let, od roku 1975 až do roku 1979, docházelo k poklesu ekonomiky v zemi. Ropný šok, ke kterému došlo v roce 1973, zasáhl Rhodesii více než většinu ostatních států. Rhodesie totiž musela ještě připlatit za dovoz ropy a to z důvodu blokády, kvůli sankcím OSN. Také vývoz byl v tuto dobu nevýhodný, museli téměř všechny produkty prodávat 20% pod cenou.⁴⁶ I přes to ale byly zisky z vývozu zboží z Rhodesie během sankcí o 60% vyšší, než by měly být. Po roce 1973 došlo k izolaci Rhodesie, kdy sama Rhodesie uzavřela hranice se Zambií a to z toho důvodu, že Zambie podporovala Zimbabwské partyzány. Dále Malawi se dala dohromady s OSN a došlo k uzavření rhodéského přístupu k moři. Potom také, jak už bylo uvedeno výše, došlo k obnově Byardské novely, která zrušila dovoz rhodéského chromu do USA. Toto všechno vytvářelo tlak na rhodeskou ekonomiku. Během ekonomické krize například klesalo HDP na obyvatele a během let 1974 až 1979 hodnota HDP klesla zase zpět o 21%, jako tomu bylo před ekonomickým rozmachem země.⁴⁷

⁴⁴ Hermele, Odén (1988): 16–21

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Například tabák, který byl pro Rhodesii strategickou surovinou, byl prodáván až 30% pod cenou.

⁴⁷ Hermele, Odén (1988): 16–21

Ani válka za nezávislost rhodéské ekonomice nikterak nepomohla, válečné výdaje byly obrovské. Sankce tedy nebyly jediným důvodem, proč došlo k oslabení jak ekonomické, tak politické situace v zemi. Tím pravým důvodem byla jakási souhra událostí, kterými byly ropné šoky, sankce a válčení za účelem uznání nezávislosti ze strany Velké Británie. Sankce tedy byly v případě Jižní Rhodesie efektivní až po několika letech.⁴⁸

5.2. Jihoafrická republika

Druhým případem, kdy byl využit sankční systém OSN, byla Jižní Afrika, dnešní JAR. Ihned po nástupu vlády apartheidu byl tento režim trnem v oku pro mezinárodní společnost. Poslední kapkou pro mezinárodní společnost byl například masakr na policejní stanici v Sharpeville v roce 1960, kdy došlo k masakru, při kterém zahynulo více než 50 černošských občanů. Rada bezpečnosti nařídila v roce 1964 zbrojní embargo a ekonomické sankce byly uvaleny v roce 1977, právě z důvodu rasistické vlády bílé menšiny.⁴⁹

Jihoafrická republika má a měla velký význam, co se týká světové ekonomiky, proto dopad uvalení ekonomických sankcí na tuto zemi je značně nesrovnatelný s ekonomickými sankcemi v Rhodesii. Jihoafrická republika a její ekonomika byla zajímavá pro zahraniční investory, výrobní společnosti tak činily 18% zisky z jejich investic v roce 1983, zatímco v jiných zemích činily zisky ze zahraničních investic pouze 12%. Výhodou zde byla levná pracovní síla, protože sankční režim měl mimo jiné na svědomí vysokou nezaměstnanost v zemi a proto lidé nemohli odmítat práci, i když byla za málo peněz.⁵⁰

Cílem sankcí v JAR bylo zastavit rasistickou vládu bílé menšiny a zavést demokratickou vládu černošské většiny. Využití ekonomických sankcí v případě JAR bylo velmi složité. Pracovalo se se dvěma postupy. Jedním z nich bylo přesvědčení velkých investorů, aby přerušili své osobní investice v zemi, prostřednictvím

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Levy (1999): 415

⁵⁰ Mangaliso (1997): 225

investičních sankcí, což byl jednodušší způsob, protože nijak přímo nezasahoval jihoafrickou byrokracií. Druhým, mnohem obtížnějším a časově náročnějším způsobem, by byly přímo vládní investiční sankce. Ty se liší v tom, že k přerušení soukromých aktivit investorů v zemi musí dojít prostřednictvím zákonů schválených jihoafrickou vládou, které zahrnují buď zákaz, nebo omezení dovozu, vývozu, nebo obojí najednou.⁵¹

Jak už bylo zmíněno výše, Jihoafrická republika měla nejstabilnější ekonomiku v regionu a mimo zahraničních investorů na ní byly závislé i sousední země. To způsobilo značné obavy z toho, že ekonomické sankce uvalené na JAR postihnou spíše okolní státy.⁵² Vzhledem k produktivní ekonomice JAR pochází asi půl milionu pracovníků ze sousedních zemí. Druhou překážkou bylo to, že vládou nařízené sankce byly stejně jako v případě Rhodesie obcházeny. JAR měla ještě větší příležitost nahradit svou dovozní politiku, protože kromě ekonomické stability a větším obchodním kontaktem s okolním světem měla i přímý přístup k moři.⁵³

Jihoafrické HDP v důsledku ekonomických sankcí kleslo pouze o 0,5%.⁵⁴ Jedná se o velmi malý pokles, když vezmeme v potaz, že od roku 1974 do roku 1987 kleslo HDP země o 3,1%. Míra inflace se mezi lety 1983 a 1986 zvýšila z 11% na 18,6%, což vedlo ke stavu nouze jihoafrické vlády. V tomto případě je obtížné říci, zda byl sankční režim uvalený proti JAR efektivní a jak moc přispěly sankce k rozpadu apartheidu.⁵⁵

5.3. Jugoslávie

Příklad bývalé Jugoslávie neboli Socialistické federativní republiky Jugoslávie řadíme do období tzv. „dekády sankcí“, které se datuje do období po skončení studené války. Co se týče bývalé Jugoslávie, sankce zde byly uvaleny ve dvou obdobích. První z nich bylo v září, v roce 1991, kdy přijala Rada bezpečnosti

⁵¹ Mangaliso (1997): 225

⁵² Becker (1987): 169

⁵³ Tamtéž:

⁵⁴ Levy (1999): 418

⁵⁵ tamtéž

OSN rezoluci o uvalení zbrojního embarga proti Svazové federativní republice Jugoslávii (SFRJ). Zbrojní embargo bylo uvaleno z důvodu ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti během rozpadu této federace, společně s ozbrojenými akcemi Slovinska a Chorvatska za účelem získání nezávislosti. Zbrojní embargo tak zakazovalo dovoz zbraní a vojenského materiálu do Jugoslávie, aby došlo k omezení vojenského kapitálu v zemi a zabránilo se tak formování ozbrojených jednotek, jako byla například JLA. Problém byl v tom, že na území Jugoslávie už byl dostatek zbraní, proto zbrojní embargo k omezení ozbrojených akcí nepomohlo, naopak jich stále přibývalo a společně s nimi přibývalo i civilních obětí těchto střetů.

Toto první sankční období trvalo osm měsíců. Z výše uvedených kritérií efektivity můžeme určit, že z hlediska donucovacího, tedy co se týče chování státu a ozbrojených skupin, bylo zbrojní embargo spíše neefektivní, z toho důvodu byly sankce proti bývalé Jugoslávii zpřísněny. Druhé sankční období nastalo po referendum v Bosně a Hercegovině v roce 1992, které přineslo občanskou válku vyvolanou Srby, kteří usilovali o připojení jimi ovládaného území k Srbsku a rozšířit tak území Svazové republiky Jugoslávie (SRJ), kterou v té době vytvořili spojením s Černou Horou. Tento ozbrojený konflikt je považován za nejkrvavější evropský konflikt, který se odehrál po 2. světové válce. Následkem tohoto konfliktu bylo na dvě stovky tisíc obětí, okolo tří milionů uprchlíků a značně utrpělo také hospodářství v této oblasti. Tím se Srbsko, neboli SRJ stalo v očích Rady bezpečnosti OSN hlavním původcem sporů v bývalé Jugoslávii a proto vydala další rezoluci, která se tentokrát týkala hospodářských, diplomatických a kulturních sankcí. Ty se pro SRJ měly stát takovou zátěží, která donutí sousední státy, aby SRJ v této situaci pomohly a došlo tak k urovnání situace v této oblasti. Kromě toho měly tyto sankce přivést pozornost obyvatelstva spíše na vnitrostátní situaci, která v tu dobu vyžadovala obnovení životní úrovně a politické scény uvnitř SRJ.

Hospodářské sankce uvalené proti SRJ zakázaly dovoz a vývoz veškerého zboží (výjimkami byl humanitární materiál, léky a potraviny). Omezení zahraničního obchodu mělo samozřejmě obrovský dopad na civilní obyvatelstvo. I přes to, že se na dovoz zdravotnického materiálu vztahovala výjimka úplného zákazu dovozu

zboží, postupem času docházelo v SRJ ke snižování úrovně a dostupnosti zdravotnických služeb a k obrovskému růstu nezaměstnanosti.

Nezaměstnanost v Srbsku a Černé Hoře rostla z důvodu úpadku průmyslové výroby, který zapříčinil právě zákaz vývozu z důvodu hospodářských sankcí. Spoustu firem tak zavřelo své výrobní haly a společně s tím došlo ke zrušení spousty pracovních míst. Postupem času docházelo ke snaze nahradit zakázaný dovoz vlastní výrobou některého zboží, to ale stejně vysokou nezaměstnanost nijak značně neovlivnilo. Snahu zabránit této situaci týkající se nezaměstnanosti provázal zákon vydaný v roce 1993, který zakazoval propouštění zaměstnanců v době sankčního režimu. To ovšem nebylo nic platné, jelikož v té době už bylo nezaměstnáno 25% obyvatelstva schopného pracovat, s tím že o rok později už se jednalo o 33%. Tato situace měla kromě rostoucího nelegálního obchodu za následek také emigraci, rostoucí kriminalitu (krádeže apod.) a dokonce i sebevraždy. Sankce proti bývalé Jugoslávii byly zrušeny mezi lety 1995 a 1996 z důvodu ukončení války v Bosně a Hercegovině a zavedení prvních poválečných voleb na tomto území. Lze tedy říci, že sankce OSN uvalené proti Svazové republice Jugoslávii v druhé fázi byly efektivní. Kromě ukončení války v zemi došlo díky ekonomickým sankcím a vojenskému embargu k omezení režimu Slobodana Milošoviče. Při diplomatických jednáních docházelo k projednávání variant ukončení válečného konfliktu. I přes to, že byly sankce nakonec úspěšné, docházelo během sankčního režimu spíše k dopadům na civilní obyvatelstvo než na samotné členy vlády, proto se v dalších sankčních režimech začaly více využívat cílené sankce.⁵⁶

5.4. Libye

Druhým příkladem sankcí uvalených ve více fázích jsou sankce uvalené na Libyi. Důvodem těchto sankcí byla řada teroristických útoků, ze kterých byla libyjská vláda podezírána, nebo se k nim přiznala. Poslední kapkou k tomu, aby byly sankce proti Libyi uvaleny, byl teroristický útok na palubě letadla Pan Am Flight 103,

⁵⁶ Hufbauer a kol. 2007: 138, Hejsek (2012): 1–11

které následně havarovalo ve Skotsku. Z tohoto činu byli obviněni dva libyjské agenti. Spojené státy americké společně s Velkou Británií tlačily na libyjskou vládu, aby s nimi v případě vyšetřovacího procesu spolupracovala.⁵⁷

Poprvé byly sankce proti Libyi uvalené 31. března v roce 1992, jednalo se o sadu sankcí obsahující letecké embargo, zbrojní embargo (zákaz dovozu zbraní) a diplomatické sankce, kdy byly požádány vlády států a mezinárodní organizace, aby s Libyí omezily diplomatické vztahy. Druhá rezoluce, která vyšla 2. listopadu 1993 a ustanovovala sankce uvalené 11. listopadu 1993, doplňovala stávající sankce o zmrazení některých vládních aktivit v zahraničí a o zákaz obchodování s ropou. Podle rezolucí, na základě kterých byly tyto sankce uvaleny, se měla libyjská vláda zavázat k tomu, že poskytne všechny dostupné dokumenty o teroristických útocích a vydá osoby za ně zodpovědné, zastaví všechny formy teroristických akcí a nebude nadále podporovat teroristické skupiny.⁵⁸

První fáze sankčního režimu v Libyi (sankce uvalené 31. března v roce 1992) byla značně neefektivní. I přes to, že neměly nijak výrazně zasáhnout ekonomiku země, žádala libyjská vláda ukončení těchto sankcí, aniž by splnila výše uvedené podmínky pro ukončení sankčního režimu. Právě z toho důvodu byl sankční režim zpřísněn druhou fází (sankce uvalené 11. listopadu 1993), která sankce proti Libyi rozšiřovala mimo jiné i na obchod s ropou. Příjmy z vývozu ropy byly tažnou silou pro libyjskou ekonomiku, činily téměř 85 % z celkových příjmů země. Z toho důvodu učinila Rada bezpečnosti výjimky, u kterých byl obchod s ropou pouze omezen. Tyto výjimky se týkaly především významných evropských zemí, protože i tyto země by byly libyjským sankčním režimem značně poznamenány. (Itálie, Španělsko, Německo a Francie). Sankce OSN v případě Libye měly dopad spíše na vládu, zejména na její postavení v zemi i v zahraničí a také na obyvatelstvo státu. Hlavně z toho důvodu, že se převážně jednalo o diplomatický nátlak. Po ukončení sankčního režimu, bylo hlavním cílem libyjské zahraniční politiky dostat se zpět do normálního vztahu se západními ekonomikami. V roce 1999 došlo k pozastavení těchto sankcí,

⁵⁷ Hurd (2005): 495–522, Biersteker, Hudáková (2015): 2–22

⁵⁸ Tamtéž

protože dva podezřelí z teroristického útoku na palubě letadla Pan Am 103 byli poslání před soud. O úplném ukončení sankčního režimu by se jednalo až v případě že se Libye vzdá terorismu. To se stalo až v roce 2003, kdy byly sankce vůči Libyi zcela ukončeny, protože došlo k předání osob podezřelých z terorismu, Libye poskytla kompenzaci některým postiženým státům a nakonec se vzdala terorismu, i když ne přesně podle podmínek stanovených v původní rezoluci.⁵⁹

Po několika letech ale přišla další série sankčních režimů proti Libyi. 26. února v roce 2011, zde byly uvaleny sankce z důvodu hrubého a systematického porušování lidských práv (porušení „Odpovědnosti za ochranu OSN“ R2S). Jedná se o povinnost každého členského státu kontrolovat na svém území dodržování lidských práv a zabránit případnému porušování lidských práv. Za toto porušení, zde byly uvaleny sankce v podobě zbrojního embarga, konkrétně zákaz vývozu a dovozu zbraní, zákaz cestování a zmrazení majetku pro rodinu Muammara al-Kaddáfího a dalších vládních činitelů. Kvůli této situaci byl zřízen speciální výbor, který měl kontrolovat porušování sankcí, zejména ze strany konkrétních osob, na které byly uvaleny chytré sankce.⁶⁰

Ani v tomto případě nedošlo k žádnému efektivnímu výsledku. Proto byly sankce opět zpřísněny a podle rezoluce č. 1973 došlo k zavedení bezletové zóny nad územím Libye a byly přerušeny státní investiční fondy. Po zpřísnění těchto sankcí došlo k efektivnímu výsledku v oblasti ekonomiky země.⁶¹

5.5. KLTR

Sankce OSN proti Korejské lidově demokratické republice byly uvaleny poprvé v roce 2006, následně přijala rada bezpečnosti další rozšiřující rezoluce v letech 2009 a 2013. Sankce proti KLTR byly tedy uvaleny ve třech epizodách za účelem odzbrojení v oblasti zbraní hromadného ničení a zabránění financování a dovozu v tomto odvětví. Ve druhé a třetí epizodě došlo k rozšíření sankcí na oblast

⁵⁹ Hurd (2005): 495–522, Biersteker, Hudáková (2015): 2–22

⁶⁰ Tamtéž:

⁶¹ Tamtéž:

dovozu a vývozu konvenčních i nekonvenčních zbraní na jakoukoliv vojenskou činnost včetně manipulace s materiály spojenými s balistickými raketami, jadernými zbraněmi nebo s jinými zbraněmi hromadného ničení. Dále se sankce vztahovaly na dovoz luxusního zboží do KLDR a byly zde využity i cílené ekonomické sankce společně se zákazem cestování příslušných jedinců, nebo subjektů a jejich rodinných příslušníků. V KLDR je také uplatňován zákaz poskytování jakýchkoliv finančních služeb, nebo převod majetku jakéhokoliv druhu, který by mohl být použit na podporu nebo výrobu zbraní hromadného ničení a na obcházení sankčního režimu.⁶²

Sankce v případě Korejské lidově demokratické republiky byly v mnoha ohledech spíše neefektivní. Místo toho, aby se nejvyšší představitelé KLDR snažili sankční režim dodržovat a dosáhnout tak jeho ukončení, přijali úhybná opatření k obcházení sankcí a dále pokračovali v činnosti týkající se jaderného programu a s aktivitami s touto činností spojenými (např. testování jaderných zbraní). S ohledem na omezení existovaly určité náznaky toho, že Severní Korea má omezený přístup ke svým zdrojům. Jedna z rezolucí Rady bezpečnosti zakazovala členským státům OSN, poskytnout jakoukoliv finanční pomoc, včetně zvýhodněných půjček, nebo vytváření jakýchkoliv grantů ve prospěch KLDR, na úkor toho sem pak přestala proudit finanční podpora třeba ze strany Jižní Koreji, nebo ze strany Evropské Unie. Spoustu obchodních styků s KLDR přerušilo dokonce i Japonsko.⁶³

Docházelo zde ke spolupráci mezi orgány Organizace spojených národů a jejich členskými státy, zejména tato spolupráce měla za následek potíže způsobené KLDR při provádění mezinárodních finančních transakcí a při vytváření nových daňových rájů. I přes to že z těchto důvodů se zhoršovala severokorejská ekonomika, nedocházelo ani k nejmenším náznakům omezení korejského jaderného programu. I přes různá opatření stále dochází k testování jaderných zbraní. Sankce OSN uvalené proti KLDR trvají dodnes a stále bez hlavního výsledku, tedy změny chování státu a s ní spojené přerušování jaderného programu.⁶⁴

⁶² Eckert, Biersteker (2012): 30–41

⁶³ Tamtéž:

⁶⁴ Tamtéž:

5.6. Irák

Sankce proti Iráku byly poprvé uvaleny v roce 1991, jedním z důvodů uvalení sankcí byla agrese Iráku proti Kuvajtu a jeho následná anexe, nebo také vlastnictví zbrani hromadného ničení. Rezoluce OSN týkající se sankcí proti Iráku, také obsahovala podmínky, které když Irák splní, tak bude sankční režim ukončen. Plnění těchto podmínek měla kontrolovat Rada bezpečnosti, která se za tímto účelem měla scházet každých 60 dní. Hospodářské sankce měly urychlit pád diktátorského režimu S. Husajna, což znamenalo podle Spojených států amerických a Velké Británie zabránění spojení světového terorismu s diktátorským režimem. Během sankčního režimu byla ekonomická situace v Iráku na katastrofální úrovni. K zastavení obrovského poklesu HDP přispěla až rezoluce, která umožňovala Iráku výměnu ropy za potraviny. Irácké HDP na hlavu bylo v roce 1995 téměř čtrnáctkrát menší, než v období před sankčním režimem. Uvalené sankce samozřejmě omezovaly dovoz a vývoz zboží, což znamenalo značné omezení iráckých příjmů. Sankce tak měly kromě špatné ekonomické situace za následek třeba špatný zdravotní stav obyvatelstva a následně také negativní dopad na sociální sféru.⁶⁵

Kromě snižování iráckých příjmů z těžby ropy se země potýkala také s obrovskými dluhy, které stát dlužil jako kompenzaci poškozeným zemím. Protože se tato situace nedala zvládat a trpělo hlavně civilní obyvatelstvo, snížila Rada bezpečnosti OSN tyto platby z 30% na 25% z ropných zisků státu. Irácké dluhy byly tak obrovské, že činily 380% HDP. Bylo téměř nemožné tyto dluhy splácet, jen zaplacení úroků by trvalo téměř 60 let a kompletní dluh by tak byl splacen až někdy ve 22. století.⁶⁶

Hlavním cílem Iráku bylo obnovit vnitrostátní politiku a životní úroveň obyvatelstva a s tím se mu snažily pomoci Spojené státy americké, které usilovaly o nejvíce možné snížení iráckých dluhů. Sankce zemi znemožňovaly poválečnou rekonstrukci, která byla potřeba, zejména co se týkalo oblasti v těžbě ropy. Iráčané ze zisků z těžby ropy spláceli své dluhy a také byla využívána v programu ropa za

⁶⁵ Khalid (2011): 7–10

⁶⁶ Tamtéž: 10–13

potravin. Právě z toho důvodu, že ropa měla díky tomuto programu v humanitární oblasti, zvýšila Rada bezpečnosti výši zisků z těžby ropy a umožnila je investovat do poválečné rekonstrukce státu.⁶⁷

Kvůli sankcím docházelo k prohlubování sociálních rozdílů mezi iráckým obyvatelstvem. Země byla v takové situaci, že musela pracovat celá rodina, včetně dětí, aby se užívali. Ani tzv. „remittance“⁶⁸ nebyly v této situaci výjimkou, což také irácké ekonomice nepomáhalo. Sankce zasáhly hlavně zaměstnance státního sektoru, kteří činili téměř 40% pracujícího obyvatelstva, ti dostávali přibližně polovinu částky, která by užívala rodinu se dvěma dětmi.⁶⁹

První roky sankcí byly natolik radikální, že docházelo i k obrovské úmrtnosti zejména dětí, způsobené nedostatkem potravin, špatnou hygienou a nedostatečnou zdravotní péčí. Docházelo také k růstu kriminality a prostituce. Po technologické stránce byl Irák značně pozadu. Z informačních zdrojů zde byl k dispozici pouze místní tisk, který měl spíše propagandistický obsah. Podle různých studií se irácké obyvatelstvo spíše přiklánělo k názoru, že velmi špatné podmínky na všech úrovních v zemi jsou vinou OSN, nikoliv autoritářského režimu, což sankčnímu režimu ubíralo na efektivnosti a tím oddalovalo zvržení vlády S. Husajna. Irácká vláda navíc označovala sankce OSN za nezákonné, namířené proti iráckým civilistům a porušující iráckou suverenitu, hlavně z toho důvodu, že souhlas se sankcemi ze strany iráckých občanů by mohl oddálit jejich zrušení.⁷⁰

Špatná humanitární situace v Iráku zasáhla přímo i členy Rady bezpečnosti OSN, z nichž řada rezignovala právě z důvodu špatných poměrů v zemi a nedostatečné snahy Rady bezpečnosti OSN tuto katastrofální situaci vyřešit. Dokonce i současný generální tajemník OSN Kofi Annan souhlasí s tím, že plošné hospodářské sankce poškozují civilisty a tvrdí, že nelze sloučit sankční režim s humanitárními cíli a s lidskými právy. I přes tyto ztráty, které země utrpěla, týkající se jak ekonomické, tak humanitní stránky země, byly sankce uvalené proti Iráku neefektivní

⁶⁷ Tato rekonstrukce se týkala mimo jiné dopravy, telekomunikace, zemědělství a energetiky.

⁶⁸ Remittance jsou finance vydělané v zahraničí a následně zasílané do země původu (nejčastěji zbytku rodiny).

⁶⁹ Khalid (2011): 22–23

⁷⁰ Tamtéž:

5.7. Irán

Sankce OSN proti Iránské republice, byly uvaleny ve čtyřech epizodách a to z toho důvodu, že i přes členství v NPT docházelo k budování jaderného programu v zemi. Poprvé byly sankce proti Iránu uvalené v roce 2006 a skládaly se ze zákazu obchodování se zbožím a technologiemi spojenými s jaderným programem a ze zmrazení finančních aktivit jednotlivých osob, které jsou zapojené do činnosti související se zbraněmi hromadného ničení, nebo těch osob, které jsou členy iránské Islámské revoluční gardy. Protože byla tato sankční epizoda značně neefektivní, trvala pouze 3 měsíce. Během tohoto období, totiž nebyly splněné podmínky sankce a to zastavení obohacování uranu, nebo spolupráce s IAEA, která měla kontrolovat iránskou činnost týkající se jaderného programu.⁷¹

Sankce byly na základě rezoluce č. 1747 zpřísněny tím, že na zemi bylo uvaleno zbrojní embargo. Druhá sankční epizoda trvala jeden rok, protože ani v tomto případě nebyly sankce efektivní, pouze došlo k částečné izolaci země a k přerušení některých obchodních styků, byla v roce 2008 vydaná další rezoluce č. 1803, která rozšiřovala dosavadní sankční režim o zákaz cestování a také rozšiřovala seznam jednotlivců s jaderným programem v zemi spojených, na které byly uvaleny chytré sankce. Kromě výzvy členských států, zamezit pohybu iránských sankciovaných osob na jejich území, apelovala tato rezoluce na členské státy, aby se vyvarovaly jakékoliv finanční podpoře Iránu, kterou by mohl využít v případě rozšiřování svého jaderného programu. Obsahem této rezoluce byla také kontrola letadlové a lodní dopravy. Tato sankční epizoda trvala 19 měsíců, ale ani další zpřísnění sankčního režimu nepomohlo k jeho zefektivnění.⁷²

V roce 2009 byl opět zpřísněn sankční režim v zemi, z důvodu objevení nového jaderného reaktoru. Kromě rozšíření seznamu osob, na které byly uvalené chytré sankce, podílejících se na činnosti spojené s jaderným programem a zpřísnění

⁷¹ Eckert, Biersteker (2012): 18–30

⁷² Tamtéž

kontrol této činnosti, byly na Iránskou republiku uvalené ekonomické sankce, které omezovaly obchod s ropou a zemním plynem.⁷³

V roce 2015 došlo k přijetí další rezoluce, která schvalovala komplexní jadernou dohodu o zrušení sankcí uvalených na iránský jaderný program. Podle této rezoluce, bude muset země čelit dalších 5 let zbrojnímu embargu a dalších 8 let sankčnímu režimu proti iránskému jadernému programu. Teprve pak až tuto lhůtu Irán přečká bez porušení úvodní rezoluce, budou sankce uvalené na iránský jaderný program zrušeny.⁷⁴

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Davenport (2015)

Závěr

Cílem mé práce s názvem Sankce OSN: historie a současné uplatňování bylo analyzovat účinnost, neboli efektivitu, vybraných sankcí. Pro tuto analýzu jsem si vybrala zejména ty sankce, které probíhaly delší dobu a ve více epizodách. Jak už je v práci zmíněno, ve více epizodách probíhá sankční režim z toho důvodu, že předchozí epizoda nestačila k tomu, aby došlo ke změně chování sankciovaného státu, tudíž byla neefektivní. Je samozřejmé, že s proměnou procesu uvalování sankcí se také měnila míra jejich efektivity.

Zásadní změnou v procesu uvalování sankcí je přechod z komplexních plošných sankcí na sankce cílené (chytré). Komplexní plošné sankce se řídí politikou „všechno nebo nic“. Mají takovou vlastnost, že ukončí všechny mezinárodní ekonomické aktivity a obchodní transakce v zemi, což značně ovlivňuje ekonomickou situaci v zemi a tím i zasahuje civilní obyvatelstvo. Zatímco sankce cílené byly zavedené právě z toho důvodu, aby došlo k vyvarování se negativního dopadu na civilní obyvatele a k dosažení větší efektivity, protože jak už bylo zmíněno výše, plošné sankce zasahovaly spíše civilní obyvatelstvo než vládnoucí elitu, která byla za uvalené sankce zodpovědná.

Co se týče zbrojního embarga, ani v tomto případě nebývají sankce příliš efektivní. Vezmeme-li si třeba příklad Svazové republiky Jugoslávie, která měla i přes zbrojní embargo dostatek svých zásob zbraní a konflikty na tomto území se stupňovaly i po uvalení tohoto embarga, je jasné, že SVJ by tento druh sankčního režimu sám o sobě nijak zásadně neovlivnil.

V případě prvních dvou v této práci zmíněných sankčních režimů a zároveň úplně prvních sankčních režimů uvalených v rámci Organizace spojených národů, můžeme vidět, že jejich efektivita nebyla zrovna velká. V případě Rhodesie, proti které byly uvaleny ekonomické sankce, dochází podle některých kritiků ke zhoršení ekonomické situace v zemi z důvodu ropné krize, nikoliv z důvodu sankcí. Dalším důvodem proč lze sankce proti Rhodesii považovat za neúčinné bylo obcházení ekonomických sankcí prostřednictvím nelegálních obchodů. V případě JAR to bylo podobné. Na rozdíl od Rhodesie byla ekonomika JAR důležitá nejen pro sousední

státy, ale třeba i pro některé významné evropské státy. Proto byly ekonomické sankce uvalené na JAR obcházeny ještě intenzivněji, než v případě Rhodesie.

Výše zmíněné, troufám si říci až zbytečné zbrojní embargo proti SVJ netřeba znovu připomínat. Co se týče ekonomických sankcí uvalených v případě bývalé Jugoslávie, byly efektivní hlavně v případě samotného procesu uvalování sankcí OSN a to z toho důvodu, že byly jakýmsi odrazovým můstkem pro zavedení a aktivní využívání chytrých sankcí, protože dopad sankčního režimu v bývalé Jugoslávii na civilní obyvatelstvo byl obrovský a pro některé aktéry na mezinárodní scéně až pobuřující.

Neméně pobuřující byl i dopad sankcí na civilní obyvatelstvo v případě Iráku, kde mimo jiné umíraly děti ve velkých počtech, kvůli příšerným hygienickým podmínkám a došlo zde k obrovskému propadu třídních rozdílů, kdy dříve poměrně bohatí se stali chudými a chudí se stali žebráky. Sankce uvalené proti Iráku nepřinesly ani nejmenší změnu v chování tohoto státu, tudíž nedošlo ke splnění cílů stanovených Radou bezpečnosti OSN. V případě Iránských sankcí došlo v poslední uvalené epizodě k náznaku, že by sankce mohly být efektivní a proto určila Rada bezpečnosti, že pokud dojde v určeném časovém období k dosažení a udržení cíle podle rezoluce RB OSN, tak bude sankční režim uvalený proti Iránu ukončen.

Za efektivní sankční režim, můžeme považovat ten, který byl uvalený proti Libyi, ovšem pokud hovoříme o první sérii sankcí uvalených v tomto případě. Jednalo se o sankce uvalené z důvodu teroristických útoků. Cíle stanovené v rezoluci RB OSN, které se týkaly vydání osob zapojených do teroristické činnosti, opuštění od podpory terorismu a také vyplacení kompenzace některým státům, které se staly oběťmi těchto útoků, byly splněny. Méně úspěšné pak byly sankce uvalené v roce 2011, z důvodu porušování lidských práv v zemi. U těchto sankcí nelze zjistit, zda byly efektivní, či nikoli, protože tento sankční režim je uplatňován dodnes.

Podle mého názoru jsou největším propadákem sankce uvalené proti Korejské lidově demokratické republice. V tomto případě se jedná o značně neefektivní sankční režim, který byl uvalený z důvodu obohacování uranu, nekontrolovatelného rozvoje jaderného programu v zemi a také z důvodu testování zbraní hromadného ničení, které i přes všechny druhy sankcí a embarg probíhá dodnes.

Seznam použité literatury a pramenů

- Becker, Ch. M. (1987). Sanctions against South Africa. *World Politics*. s. 147–73.
- Biersteker, T., Hudáková, Z. (2015). UN sanctions and peace negotiations: possibilities for complementarity. *Oslo Forum*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue. s. 22.
- Bílková, V. (2003). Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*. s. 13–15.
- Davenport, K. (2015). UN Security Council Resolutions on Iran. *Arms Control Association*. (<https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran>, 15.4.2016).
- Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, s. 66–58
- Eckert, S., Biersteker, T. (2012). The Impacts and Effectiveness of UN Nonproliferation Sanctions: A Provisional Report: Iran and North Korea. International Security and Intelligence Bureau. s. 42.
- Farrall, J. M. (2007). United Nations Sanctions and the Rule of Law. New York: Cambridge University Press. s. 547
- Fruchart, D. a kol. (2007). United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour. Sweden: Uppsala University. s. 56.
- Hejsek, J. (2012). Civilní oběti hospodářských sankcí: případ SVJ. *The science for population protection*. s. 13.
- Hermele, K., Odén, B. (1988). Sanction Dilemmas: Some implications of economic sanctions against South Africa. Sweden: Uppsala University. s. 46.
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A. (1990). Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy. Washington: Peterson Institute. s. 248.
- Hurd, I. (2005). The Strategic Use of Liberal Internationalism: Libya and the UN Sanctions, 1992-2003. New York: Cambridge University Press. s. 32
- Khalid, A. (2011). Kritická analýza sankčního režimu OSN proti Iráku a jeho dopadů. Praha: Oeconomica. s. 28.
- Koštoval, D. (1995). Sankce Rady bezpečnosti OSN, donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*. s. 88–94
- Levy, P. I. (1999). Sanctions on South Africa: What Did They Do?. *The American Economic Review*. s. 415-20.

Maller, T. (2010). Diplomacy Derailed: The Consequences of Diplomatic Sanctions. *The Washington Quarterly*. s. 67–79.

Mangaliso, M. P. (1997). South Africa: Corporate Social Responsibility and the Sullivan Principles. *Journal of Black Studies*. s. 219-38.

Price, R. M., Zacher, M.W. (2004). The United Nations and Global Security. New York: Palgrave MacMillan. s. 308

Security Council (nedatováno). Travel Ban. (<https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1718/exemptions-measures/travel-ban>, 5.4.2016).

Security Council (2013). UN Sanctions. *Security Council Report*. No. 3. s. 44.

Security Council (2015). Travel Ban: Explanation of terms. 24.2.2015. (https://www.un.org/sc/suborg/sites/www.un.org.sc.suborg/files/eot_travel_ban_english.pdf, 10.4.2016).

Tesař, F. (2003). Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*. s. 11–13.

Resumé

Sanction regime is the main instrument of UN Security Council to preserve international peace and security. This text analysis effectiveness of this important instrument. There was only two sanction regimes used during the Cold War, against Rhodesia and South Africa. In these cases there were used economic sanctions which were not effective because governments of these countries used illegal trade for stability of the state economy.

Economic sanctions had mostly bad impact on civilians. Because of this problem were introduced smart sanctions. Smart sanctions are targeted at the government of sanctioned state, or individuals. Impact of smart sanctions on civilians is minimal. Smart sanctions are also more effective than all-state sanctions.

A lot of sanction regimes is not effective. Sanction regime is effective when are fulfilled purposes which are inherent in the resolution of UN Security Council. The purpose inherent in resolution of UN Security Council was fulfilled only in case of Libya (of analyzed sanction regimes in this text). It was because of the Libyan government ended relationships with terrorists and compensated losses to states where they were committed terrorist attacks.